

KONTRASTIVNI PRISTOP PRI POUČEVANJU SORODNIH JEZIKOV — NUJNO ZLO ALI STVAR ODLOČITVE?

Laura Fekonja (Zagreb)

Abstrakt:

Kontrastivni pristop je bil v preteklosti (in še vedno je) pogosto uporabljan pri poučevanju tujih jezikov. Potem, ko je pri poučevanju tujih jezikov postal najbolj priljubljen komunikacijski pristop, se je pojavilo vprašanje o smiselnosti in potrebnosti kontrastivnega pristopa.

Ključne besede: kontrastivni pristop, poučevanje sorodnih jezikov, usvajanje tujega jezika

The Contrastive Approach at Teaching Related Languages – Necessary Evil or Matter of Choice

Abstract:

In the past (and today as well), the contrastive approach was often used when teaching foreign languages. After the communicative approach became the most popular one for teaching foreign languages, the question emerged, whether the contrastive approach is meaningful and necessary.

Key words: contrastive approach, teaching related languages, learning a foreign language

1 Uvod

Jezik je v središču človekovega življenja. Je eno izmed najpomembnejših sredstev za izražanje naše ljubezni in sovraštva; je pomemben za doseganje mnogih naših ciljev; je vir umetniškega zadovoljstva ali enostavno užitek. Poznavanje drugega jezika lahko pomeni; pridobitev službe, možnost se izobraziti, možnost polnejšega udejstvovanja v življenju lastne dežele in priložnost emigrirati v drugo (Cook 1996: 1).

2 Motivacija – ključna za uspeh?

Vsi, ki učimo tuje jezike, vemo, da je motivacija eden izmed pomembnih dejavnikov pri usvajanju tujega jezika. Ampak kako pomembna je v resnici? V idealnem učiteljevem svetu bi študenti vstopili v učilnico občudujoč ciljno kulturo in jezik, v pričakovanju, da bodo dobili od tujega jezika nekaj zase, „žejni“ in željni znanja (Cook 1996: 99). V teorijah o poučevanju tujega jezika se

omenjata dve vrsti motivacije: dopolnilna (ang. Integrative) in uporabna (ang. Instrumental) motivacija. Prva izraža, ali se študent identificira s ciljno kulturo in ljudmi v nekem smislu, ali jo zavrača. Druga, instrumentalna motivacija, pomeni da učenje jezika ni nujno povezano z naravnimi govorcji – cilj je narediti izpit, dobiti službo ipd. (prav tam, 97). Na ti motivaciji učitelji nimamo vpliva. Lahko pa vplivamo na to, kako nas dojemajo študenti in kakšno je njihovo mnenje o tečaju (Cook 1996: 99).

3 Kontrastivni pristop

Na začetku je bila kontrastivna analiza osnovana na kontrastu med površinskima strukturama prvega in ciljnega jezika, novejši pristopi primerjajo abstraktne zadrege jezikovnih pravil, da bi lahko predvidevale potek tujega jezika (Flynn 1987a, povzeto po Braidji 1999: 14). Tako pri kontrastivnem raziskovanju ne gre samo za opisovanje razlik in podobnosti med strukturami obeh jezikov in njihovo rabo; protistavno analizo razumemo tudi kot možnost za odkritje ali razjasnitev intralingvalnih pojavov, ki bi sicer lahko ostali prikriti. Da pa je kontrastivno raziskovanje sploh izvedljivo, sta potrebna dva predpogoja: 1. Obstajati morajo skupne iztočnice v obeh jezikih in pristopih, na katere se analiza opira, 2. Uporaba istega teoretičnega modela: idealno je, če za oba jezika obstajajo (vsaj) delni opisi obeh jezikovnih sistemov (Krevs 1998: 420).

3.1 Pomanjkljivosti kontrastive

Seveda je treba poudariti, da kontrastivni pristop ni ustrezen vedno in v vseh okoliščinah. Pravzaprav ima kar nekaj pomanjkljivosti. Corder (1967) je v svojem prispevku o študentovih napakah opazil dva problema kontrastivne analize: da je kontrastivna analiza enostavno potrdila, kar so učitelji že vedeli in, še pomembneje, da marsikatera izmed napak, ki so jih študenti naredili, kontrastivna analiza ni predvidela. Corder je osvetlil še eno slabost kontrastivne analize – namreč, da je njen fokus na poučevanju in ne na učenju (Braidji 1999: 11). Vprašljive so tudi določene predpostavke, na katerih temelji kontrastiva, na primer:

1. kontrastivni pristop temelji na teoriji jezika, ki trdi, da je jezik navada in da učenje jezika pomeni usvajanje novih navad,
2. glavni vir napak v produkciji in recepciji tujega jezika je prvi jezik,
3. naloga učečega pri tujem jeziku je učenje razlik. Podobnosti se lahko ignorira, ker ne gre za novo učenje (Gass, Selinker 2008: 96).

Vse te predpostavke torej temeljijo na dejstvu, da naj bi učenje tujega jezika bilo povsem odvisno od prvega jezika. Ampak, ali to drži?

Številne predpostavke so bile kasneje v raziskavah ovržene, a vendar se zdi, da kontrastive ni moč tako zlahka zavrnilo. Da so kontrastivne raziskave še danes

zelo žive, ugotovimo tudi ob pregledu COBISS-a¹. Če v polje ključne besede vpišemo „kontrasti*“, dobimo kar 358 zadetkov. Kontrastivni pristop je torej (tudi danes) še zelo uporabljan.

3.1 Kontrastivni pristop – izključno za usvajanje slovnice?

Kadar govorimo o kontrastivnem pristopu, imamo najpogosteje v mislih kontrastivno poučevanje slovnice (primerjanje podobnih slovničnih pojavov, denimo glagolskega vida, glagolske vezave ipd.), vendar že zgodnje zgodnja razmišljanja o kontrastivi potrjujejo, da to ni ustrezno. Tako Lado v delu *Jeziko-slovje v kulturah* (ang. *Linguistics Across Cultures*) ugotavlja, da posameznikova tendenca za prenos oblik in pomenov in distribucija oblik in pomenov njihovega prvega jezika in kulture v tuji jezik in kulturo – obe se pojavita, ko se aktivno trudi govoriti in delovati v kulturi in pasivno, ko poskuša razumeti jezik in kulturo rojenih govorcev (Lado 1957: 2, povzeto po Odlin 1989: 16). Prenos se torej dogaja tako na ravni jezika, kot tudi na ravni kulture. Torej je mogoč (in vsekakor dobrodošel) tudi kontrastivni pristop pri obravnavi kulture jezika, ki se ga učimo.

4 Upravičenost kontrastivnega pristopa

Ali bo učitelj pri svojem pouku dejansko uporabil kontrastivni pristop, je odvisno od več faktorjev. Zdi se, da so ključni naslednji: izvrstno poznavanje obeh jezikov (tako tega, ki ga poučuje, kot prvega jezika učečih se), primeren študijski program, primerljivi jeziki. Če ponazorim s slovenščino, je kontrastivni pristop ustrezen tam, kjer je slovenščina študijska smer (in ne le izbirni predmet), čeprav seveda niti tega ni mogoče generalizirati; kontrastivno je mogoče obravnnavati čisto vse jezikovne pojave na vseh jezikovnih ravneh. Imam izkušnje poučevanja na dveh lektoratih slovenščine; na obeh je slovenščina študijska smer in oba jezika (češčina in hrvaščina) sta zelo blizu slovenščini. Izkušnje so pokazale, da je tukaj kontrastivni pristop zelo dobrodošel za osvetljevanje (izbranih) jezikovnih vprašanj.

5 Od teorije k praksi

Kontrastivno je, kot ugotavljamo uvodoma, mogoče obravnavati katerikoli jezikovni pojav, ki je seveda v dveh jezikih primerljiv. Pa pogledjmo en primer kontrastivne obravnave členka.

¹ Cobiss je slovenski knjižnični informacijski sistem, ki omogoča uporabnikom, da preko računalniškega programa dobijo podatke o vseh knjižničnih enotah v Sloveniji (kje si jih je mogoče izposoditi, ali so trenutno na voljo ipd.). Sistem sedaj uporabljajo tudi drugod (npr. v Srbiji, Madakedoniji ...).

1. Spodnje povedi prevedite v slovenščino. Bodite pozorni na poudarjene besede.

Bile su mu **tek** 22 godine i nijedan ljubljanski laboratorij nije htio obaviti postprodukciju tog filma. _____

U Cankarjevom domu upoznao je tada **već** vrlo renomiranog zagrebačkog redatelja Zorana Tadića, koji je imao iskustva s takvim gerilskim pothvatima. _____

Tako je **i** nastao njegov prvijenac „Ritam zločina”. _____

Stigao je na zakašnjelu hrvatsku premijeru svog posljednjeg igranog filma „Slovenka”, proizvedenog **još** 2009. godine. _____

2. Poudarjene besede (in njihove slovenske ustreznice) prepisite.

1. TEK	
2.	
3.	
4.	

3. V katero besedno vrsto sodijo zgornje besede? Pomagajte si SSKJ, SP, Hrvaško-slovenskim slovarjem in drugimi jezikovnimi priročniki. Kaj ste ugotovili? _____

4. Beseda „i” se pojavi tako v prvi kot tudi v tretji povedi. Ali gre za besedo z istim pomenom? Kaj je po besednovrstni pripadosti i v prvem in kaj v tretjem primeru? _____

5. Besede iz 2. naloge (slovenske ustreznice) uporabite v novih povedih.

6 Zaključek

Kontrastivni pristop ostaja tudi danes zanimiv in uporaben način pri poučevanju tujih jezikov. Odločitev za ta pristop je prepuščena avtonomiji učitelja, vsekakor pa naj bo kontrastivni pristop dopolnitev (in ne edini način) poučevanja jezika.

Viri in literatura:

- BRAIDI, Susan M.: 1999. *The acquisition of second language syntax*. New York: Arnold.
- COOK, Vivian: 1996. *Second Language learnin and Language teaching*. New York: Arnold.
- GASS, M. Susan, SELINKER, Larry (2008): *Second Language Acqusation*. An Introductory Course. New York: Routledge.
- KREVS, Uršula (1998): Nekaj izsledkov kotrastivnega raziskovanja vezljivosti slovenskega in nemškega glagola. V: *Jezik za danes in jutri*. Ur. Inka Štrukelj. Drtuštvo za uporabno jezikoslovje Slovenije. Ljubljana.
- ODLIN, Terence (1989): *Language Transfer*. Cambridge: Cambridge University Press.
- www.jutarnji.hr
- www.cobiss.si